

Uusi uhanalaisuuden arviointi alkanut – kasvitietoja kaivataan

On jälleen tullut aika tarkastella eliölaajien uhanalaisuutta. Urakalla on istuvan hallituksen siunaus. Vuonna 2015 tehtiin hallitusohjelmaan otsikon *Luontopolitiikkaa luottamuksella ja reiluin keinoin* alle, kirjaus: *Arvioidaan uudelleen uhanalainen lajisto luonto- ja lintudirektiivien päivittämisen yhteydessä*. Luonto- ja lintudirektiivien päivittäminen ei ole yksin Suomen asia mutta lajiston uhanalaisuuden arviointi on. Suomessa on tehty neljä lajiston uhanalaisuuden kokonaisarviointia, vuosina 1985, 1990, 2000 ja 2010. Lisäksi linnuille ja nisäkkäille tehtiin väliarviointi vuonna 2015. Näissä on noudatettu Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN) ohjeita ja luokitusta vuodesta 2000 lähtien.

Tämänkertaisen Punaisen kirjan on tarkoitus valmistua vielä nykyisen hallituksen aikana, eli keväällä 2019. Arviointia varten päivitettiin IUCN:n ohjeistus suomeksi (Liukko ym. 2017). Kriteerit ja luokituk-

set ovat onneksi pysyneet ennallaan, mutta erilaisia soveltamiseen liittyviä ohjeita on tullut lisää. Uutta on Suomen Lajitietokeskuksen tekemä arviointi- tai ehkä paremmin dokumentointityökalu, johon kirjataan kunkin taksonin uhanalaisuuden arvioinnissa käytetyt tiedot. Työkalun ansiosta voimme toivottavasti jättää historiaan valtavat Excel-lakanat.

Uhanalaisuuden arvioinnin kohteena ovat 1) Suomessa luonnonvaraisina ja luontaisella levinneisyysalueellaan vakinaisesti elävät monisoluiset eliöt, jotka ovat levittäytyneet alueelle itsenäisesti ilman ihmisen apua ennen vuotta 1800; 2) ihmisen avustamana tänne ennen vuotta 1800 saapuneet ja luonnonvaraisiksi asettuneet eliöt; sekä 3) vuoden 1800 jälkeen luontaisesti, ilman ihmisen apua levinneitä eliöistä ne, jotka ovat vakiintuneet Suomeen ja lisääntyneet täällä usean vuoden ajan. Mikä tahansa taksonominen yksikkö lajitasolla

tai sen alapuolella voidaan arvioida. Ihmisen avustamana (tahallisesti tai tahattomasti) vuoden 1800 jälkeen levinneitä tulokkaita ei arvioida.

Arviointityö alkoi vuoden 2017 alusta niin ohjeistukseen kuin työkaluun liittyvillä koulutuksilla. Putkilokasvien osalta työn tekee putkilokasvityöryhmä, jonka puheenjohtaja on Terhi Rytteri ja sihteeri Martina Reinikainen Suomen ympäristökeskuksesta. Muut jäsenet ovat Sirkka Hakalisto (Pohjois-Karjalan ELY-keskus), Johanna Hallman (Keski-Suomen ELY-keskus), Tiina Kanerva ja Pauliina Kulmala (Metsähallitus), Jussi Lampinen ja Veli-Pekka Rautiainen (Turun yliopisto), Mikko Piirainen (Luomus), Outi Vainio (Kuopion luonnontieteellinen museo) sekä emeritukset Carl-Adam Hægström Ahvenanmaan ja

▼ Kasvityöryhmä kokousta SYKEssä, etäyhteydet Lappiin, Jyväskylään ja Joensuuhun ovat käytössä.

Martina Reinikainen

Tapio Rintanen Kaakkois-Suomen kasvien asiantuntijoina. Lähestymme varmasti myös muita asiantuntijoita.

Arvioinnin alkuvaiheessa jännittämme Suomen putkilokasvien uutta, taksonomialtaan ja nimistöltään ajanmukaistettua ja tiedoiltaan päivitettyä luetteloa, joka on työstetty kasvimuseossa ja tullaan ottamaan käyttöön Lajitietokeskuksen nimistötietokannassa. Nimistön ja mahdollisesti kokonaan uusien arviotavien taksonien kanssa tulee olemaan paljon uutta opittavaa ja sulateltavaa.

Viime arvioinnin jälkeen tietoa uhanalaisista kasveista on kertynyt paljon lisää. Tulemme siis käymään läpi tuoretta, erityisesti Lutukassa ja Talvikissa julkaistua kirjallisuutta, alueellisia kasvistoselvityksiä, Luomuksen kasvitetokantaan ja ympäristöhallinnon Hertta- ja muihin tietokantoihin vietyjä havaintoja. Lisäksi toivomme taas harrastajien ja ammattilaisten apua tietojen keruussa. Onko sinulla tuoreita tietoja uhanalaisten lajien esiintymistä, joita et ole vielä ilmoittanut? Positiivisten havaintojen lisäksi tärkeitä ovat tiedot esiintymien häviämistä ja häviämisyistä. Jäikö kasvupaikka rakennuksen tai tietyön alle, hävisikö se metsän hakkuun, turpeenoton tai niityn umpeen kasvamisen seurauksena?

Uhanalaisten ja silmälläpidettävien lajien esiintymien ilmoittaminen on erityisen tärkeää myös ni-

den säilymisen kannalta. Valitettavia ovat tilanteet, joissa uhanalaisen lajin esiintymä on ollut tiedossa mutta merkinnän puuttuminen tietokannoista johtaa esiintymän tuhoutumiseen, koska sitä ei ole ollut mahdollista ottaa huomioon esimerkiksi tielinjauksen suunnittelussa tai muussa vastaavassa hankkeessa.

Käsitys varsinkin sellaisten lajien nykytilasta, jotka eivät aiemmin ole olleet uhanalaisten lajien luettelossa, voi olla puutteellinen. Taulukossa 1 seuraavalla sivulla on luettelo niin kutsutuista uusista uhanalaisista, eli vuonna 2010 ensimmäisen kerran valtakunnalliseen luetteloon päätyneistä uhanalaisista ja silmälläpidettävistä lajeista. Niiden tietoja otamme mielellämme vastaan. Joillakin alueilla vielä yleisten lajien, kuten ahokissankäpälän (*Antennaria dioica*) tai jäkin (*Nardus stricta*) kaikkia esiintymiä ei ole tarpeen ilmoittaa, mutta edustavimmat paikat olisi näiltäkin hyvä olla tiedossa.

Tietoja voi toimittaa Suomen ympäristökeskukseen Heidi Kaipainen-Värelle, heidi.kaipainen@ymparisto.fi, tai Martina Reinikaiselle, martina.v.reinikainen@ymparisto.fi. Perinteiset maastolomakkeet ovat hyvä tapa ilmoittaa havaintoja: http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Lajit/Uhanalaiset_lajit/Maastolomakkeet. Ne voi täyttää koneella ja toimittaa perille sähköpostilla. Myös ELY-keskukset ottavat edelleen vastaan havaintoja. Jos lomakkei-

◀ Silmälläpidettävä ruskokaisla (*Blysmopsis rufa*, *Blysmus rufus*) on merenrantaniittyjen pienikokoinen asukka.

den täyttäminen hävinneistä paikoista tuntuu turhalta, voi asiat kertoa myös suoraan sähköpostissa.

• Liukko, U.-M., Uddström, A. & Ryttyäri, T. 2017: Opas eliölajien uhanalaisuuden arviointiin – Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN) arviointiohjeet ja kansalliset täydennykset. — *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja* 1/2017: 1–99. <http://tietokayttoon.fi/julkaisu?pubid=16401>

New Red Data Book of Finland in preparation

The Vascular Plant Specialist Group, working under the auspices of the Finnish Environment Institute, has begun the substantial effort to assess the status of vascular plants in Finland. As previously, the criteria developed by the International Union for Conservation of Nature (IUCN) will be used in the red-listing process, including some modifications and nationally decided applications. The Finnish Museum of Natural History (Luomus) has created a tool to facilitate the documentation of the assessments. The changes in the taxonomy and nomenclature adopted in the new list of vascular plants of Finland, prepared in the Botanical Museum, will be taken in consideration. The categorization process includes wild populations within their natural range, which comprises taxa that have arrived to Finland by natural migration and are established and reproducing in the area. Also taxa that have been introduced (intentionally or un-intentionally) by humans and naturalized before the year 1800 may be assessed. Specialists and botanical enthusiasts are asked to report information about threatened and near threatened plant populations, including those that have disappeared and reasons for that. The new Red Data Book will be published in the spring 2019.

Terhi Ryttyäri ja Martina Reinikainen, Suomen ympäristökeskus, PL 140, 00251 Helsinki.
terhi.ryttari@ymparisto.fi,
martina.v.reinikainen@ymparisto.fi

Taulukko 1. Vuonna 2010 uhanalaisten ja silmälläpidettävien lajien luetteloon uusina lisätyt lajit (taksonit, joista erityisesti toivotaan tietoja on merkitty tumman keltaisella värillä). NT = silmälläpidettävä, VU = vaarantunut, EN = Erittäin uhanalainen, CR = äärimmäisen uhanalainen. Nimet uuden nimilistan mukaiset.

Tieteellinen nimi	Lajinimi suomeksi	Lajinimi ruotsiksi	IUCN-luokka 2010	Vain erityisen edustavat esiintymät pyydetään ilmoittamaan
<i>Aira praecox</i>	kääpiölauha	vårtätel	NT	
<i>Ajuga pyramidalis</i>	kartioakankaali	blåsuga	NT	
<i>Alchemilla plicata</i>	laskospoimulehti	trubbdaggkäpa	NT	
<i>A. propinqua</i>	pyöröpoimulehti	hjulddaggkäpa	NT	
<i>Antennaria dioica</i>	ahokissankäpälä	kattfot	NT	x
<i>Anthyllis vulneraria</i> subsp. <i>lapponica</i>	pohjanmalmalo	lapsk getväppling	NT	
<i>Blysmopsis rufa</i>	ruskokaisla	rödsäv	NT	
<i>Cardamine pratensis</i> subsp. <i>pratensis</i>	niittyluhtalitukka	ähta ängsbräsma	NT	
<i>Carex acutiformis</i>	hetesara	brunstarr	NT	
<i>C. arenaria</i>	hietikkosara	sandstarr	NT	
<i>C. atrata</i>	mustasara	svartstarr	NT	
<i>C. disperma</i>	hentosara	spädstarr	NT	x
<i>C. extensa</i>	itämerensara	segstarr	NT	
<i>C. glareosa</i>	somersara	klapperstarr	NT	
<i>C. paleacea</i>	vihnesara	strandstarr	NT	
<i>C. rhynchophysa</i>	kaislasara	älvstarr	NT	
<i>C. rupestris</i>	kalliosara	klippstarr	NT	
<i>Centaurium pulchellum</i>	pikkurantasappi	dvärgarun	NT	x
<i>Chimaphila umbellata</i>	sarjatalvikki	ryl	NT	x
<i>Cirsium oleraceum</i>	keltaohd-ake	kåltistel	VU	
<i>Cynoglossum officinale</i>	rohtokoirankieli	hundtunga	NT	
<i>Dactylorhiza maculata</i> subsp. <i>fuchsii</i>	kalkkimaariankämmekekä	skogsnycklar	NT	x
<i>D. majalis</i> subsp. <i>baltica</i>	baltiankämmekekä	baltnycklar	CR	
<i>Draba daurica</i>	isokynsimö	fjälldraba	VU	
<i>Erigeron humilis</i>	tummakallioinen	svartbinka	NT	
<i>Euphrasia bottnica</i>	perämerensilmäruoho	strandögontröst	NT	
<i>Festuca polesica</i>	hietikkonata	sandsvingel	NT	
<i>Galeopsis ladanum</i>	pehmytpillike	mjukdån	NT	
<i>Geum aleppicum</i>	idänkellukka	rysk nejlikrot	NT	
<i>Hammarbya paludosa</i>	suovalkku	myggblomster	NT	
<i>Hierochloë odorata</i> subsp. <i>odorata</i>	lapinmaarianheinä	ängsmyskgräs	NT	
<i>Jasione montana</i>	vuorimunkki	blåmunkar	VU	
<i>Koenigia islandica</i>	kurjentatar	dvärgsyra	NT	
<i>Leontodon hispidus</i>	kesämaitiainen	sommarfibbla	NT	
<i>Lycopodiella inundata</i>	tlvakkonnanlieko	strandlumner	NT	
<i>Mentha aquatica</i> var. <i>aquatica</i>	vesiminttu	vanlig vattenmynta	VU	
<i>Nardus stricta</i>	jäkki	stagg	NT	x
<i>Orchis militaris</i>	soikkokämmekekä	johannesnycklar	EN	
<i>Pedicularis hirsuta</i>	karvakuusio	fjällspira	NT	
<i>Phippsia algida</i>	tunturihilpi	lappsnögräs	NT	
<i>Platanthera oligantha</i>	pikkulehdokki	lappfela	CR	
<i>Poa remota</i>	korpinurmikka	storgroë	NT	x
<i>P. supina</i>	juurtonurmikka	trampgröë	NT	
<i>Pyrola media</i>	kellotalvikki	klockpyrola	NT	x
<i>Ranunculus glacialis</i>	jääleinikki	isranunkel	NT	
<i>Rumex thyrsiflorus</i>	tulusolaheinä	stor ängssyra	NT	
<i>Ruppia maritima</i>	merihapsikka	hårnating	NT	
<i>Saxifraga granulata</i>	papelorikko	mandelblomma	NT	
<i>S. tridactylites</i>	mäkirikko	grusbräcka	NT	
<i>Scleranthus perennis</i>	vaaleajäsenruoho	vitknavel	EN	
<i>Sedum rupestre</i>	kalliomaksaruoho	stor fetknopp	NT	
<i>Sesleria uliginosa</i>	sinilupikka	älvväxing	NT	x
<i>Spergularia media</i>	merisolmukki	havsnarv	CR	
<i>Thymus serpyllum</i> subsp. <i>serpyllum</i>	harjuajuruoho	vanlig backtimjan	NT	x
<i>Zostera marina</i>	meriajokas	bandtång	NT	x